

Boeier Tjet Rixt bij Van der Meulen

Jachtwerf Joh. Van der Meulen geeft Neerlands oudste boeier een grondige onderhoudsbeurt. De Tjet Rixt droeg oorspronkelijk de naam Friesland, maar nader onderzoek doet vermoeden dat er twee boeiers met de naam Friesland waren. Ook roept het exacte bouwjaar nog altijd vraagtekens op.

Door: **Simon Schermerhorn**

De boeier *Tjet Rixt* behoort tot de collectie van het Zuiderzeemuseum en dat heeft voor de boeier een meerjarig onderhoudsplan opgesteld, maar er is soms ook sprake van onvoorzien onderhoud. Door lekkage was de *Tjet Rixt* nu toe aan een behoorlijk grote onderhoudsbeurt. Bij Jachtwerf Joh. van der Meulen worden vijf leggers en drie vlakdelen vervangen. Een ingrijpende operatie. Verder is het gehele onderwaterschip kaal gehaald en wordt het opnieuw behandeld. De lakbeurt wordt een keer overgeslagen, want er is door de coronamaatregelen nauwelijks met de boeier gevaren.

Theorie

De aanname is dat de boeier *Tjet Rixt* gebouwd is in 1838 of 1843 door Eeltje Teadzes Holtrop in IJlst, de grootvader van de beroemde Eeltsjebaes. Die informatie staat weliswaar op de website van het Zuiderzeemuseum, maar is niet gebaseerd op 'harde' feiten. Wel op 'van horen zeggen' in een ver, ver verleden. Een recente vondst van een bericht uit 1886 in het tijdschrift *Nederlandsche Sport* plus twee foto's uit hetzelfde jaar zetten mij op een nieuw spoor waar het gaat om deze boeier, de eigenaar én zijn zetschipper. Dat vraagt uiteraard enige uitleg.

links: Het statieportret uit 1886 van de latere *Tjet Rixt*. Iedereen zit aan de lage kant zodat het net lijkt of er gezeild wordt op deze windstille dag. Een landvast op de achterbolder is zelfs weggeretoucheerd!

boven: De kop van de *Tjet Rixt*

midden: Vijf nieuwe leggers

De *Tjet Rixt* heeft in de periode 1883-1893 de naam *Friesland* gehad. In die periode was Mr. Jan Minnema de With (1825-1904) de eigenaar. Maar omdat bij wedstrijden regelmatig de naam Gurbe Reitsma bij de boeier *Friesland* vermeld stond werd aangenomen dat G. Reitsma de zetschipper was in dienst van Minnema de With.

Dirk Huizinga beschreef in 2014 uitgebreid de geschiedenis van de *Tjet Rixt* in het boek *Tjet Rixt en haar mannen*. In dat boek werd een theorie geconstrueerd waarbij de boeier al in 1838 zou

Tot ons genoegen kunnen wij mededeelen, dat er wederom een nieuwe boeier (genre Mignon van den Heer van Meesteren) in de vaart gekomen is.

Dit vaartuig is op de werf van den Heer Croles te Ylst gebouwd voor rekening van den Heer Gulbe Reitsma, te Sneek.

boven: Meindert de Boer (l) is Hoofd Maritieme Collectie bij het Zuiderzeemuseum en ziet toe op de voortgang van de restauratie. Rechts Henk van der Meulen

links: Het berichtje uit 1886 over de boeier die Croles heeft gebouwd voor Gurbe Reitsma

HOUTEN SCHEPEN VAN CROLES

Het enige bewaarde houten schip van de werf J.J. Croles is het Fries Jacht *Wytske* (1887). De bekende Croles-boeier *Noordster* bestaat helaas niet meer. De Croles-werf is nu vooral nog bekend door de schepen van 'de izeren helling'. Toch heeft de werf 117 jaar lang houten schepen gebouwd (1778-1895) en slechts 16 jaar (1895-1911) ijzeren schepen.

zijn gebouwd. Later zou Minnema de With deze boeier met de naam *Uitspanning* hebben gekocht van Lambertus van der Feer en die toen de naam *Friesland* hebben gegeven.

Bericht

Het bovengenoemde bericht (dat ik bij onderzoek naar de werf van J.J. Croles tegenkwam) meldt dat er op de Croleswerf in mei 1886 een nieuwe boeier in de vaart is gekomen voor rekening van Gurbe Reitsma te Sneek. Op Linked-In concludeerde Dirk vervolgens: 'Die grote boeier *Friesland* waarmee Reitsma en Minnema de With wedstrijden zeilden, was in 1886 splinternieuw, pas gebouwd en wel bij Croles in IJlst. De koppeling met de boeier *Uitspanning* van de Sneeker apotheker Van der Feer had helemaal niet gemaakt mogen worden.() Dat verhaal dat de grootvader van Eeltje Holtrop van der Zee dit schip lang geleden gebouwd zou heb-

ben, kan gewoon in de prullenbak.'

Maar ook die conclusie blijkt toch weer voorbarig. Er bestaan namelijk twee prachtige foto's (die we ook hier hebben afgebeeld) van de boeier van Minnema de With. Ze hebben de uitstraling van een staatsieportret van een zojuist aangeschafte nieuwe boeier en lijken een 'steunbewijs' voor het bouwjaar 1886. Ook de meting van de "overdekte boeier, 20 ton" op 14 april 1886 voor (voluit) Mr. Jan Minnema van Haersma de With ondersteunt het idee dat de boeier (nieuw) in zijn bezit is gekomen. Maar toch, maar toch... wie goed kijkt ziet dat de foto's niet zozeer een splinternieuwe boeier tonen (kijk maar naar het zwaard) maar eerder een boeier die zojuist een grote opknapbeurt heeft gehad. Het belangrijkste is wel dat op de foto rechts het traliwerk voor de kajuitramen volledige gelijkis vertonen met dat van de *Tjet Rixt*.

Verder onderzoek

Bovendien blijken er in de 'Naamlijst Pleziervaartuigen' van mei 1888 twee boeiers met de naam *Friesland* te worden vermeld:

De *Friesland* van Minnema de With, gebouwd in 1848 bij E.H. v.d. Zee te Joure.

De *Friesland* van Gurbe Reitsma, gebouwd in 1886 bij O. Lantinga in Ylst. (De naamlijst weerspreekt hier dus het bericht.) Opvallend ook, bij de eerste staat geen 1838 of 1843, maar 1848.

Dit wekt de indruk dat Gurbe Reitsma niet (alleen) de zetschipper was op de boeier van Minnema de

With, maar zelfeigenaar van een boeier met dezelfde naam, *Friesland*. Er bestaat nog een 'Naamlijst' (versie 1890) die zou kunnen helpen met een dubbelcheck, maar die heb ik helaas nog niet kunnen vinden. In 1891 staan de With en Reitsma allebei in één verslag vermeld. De With als deelnemer aan de wedstrijd in Sneek en Reitsma als eigenaar van de *Friesland* die deelnam aan de zeiltocht naar de stad. De theorie over twee boeiers met de naam *Friesland* wordt versterkt door het feit dat Minnema de With (inmiddels 68) zijn boeier in 1893 verkocht zou hebben aan H.C. Lefering, terwijl Gurbe Reitsma in 1902 en 1903 nog met zijn boeier *Friesland* genoemd wordt.

Alles afwegende is er waarschijnlijk sprake van twee boeiers met de naam *Friesland*: De *Friesland* van de With moet echter de *Tjet Rixt* zijn. De *Friesland* van Reitsma ben ik ook op het spoor, maar dat is een verhaal apart. Vragen/reacties graag naar: s.schermerhorn@planet.nl

SCHEEPSPORTRET

De twee zwartwit foto's zijn gemaakt door fotograaf H.J. Craije uit Leeuwarden en achterop beschreven o.a. met jaartal 1886. Ze zijn eigendom van het Historisch Centrum Leeuwarden. Op speciaal verzoek kregen we toestemming de foto's beter te reproduceren. De hogere resolutie laat interessante details zien: De boeier ligt achter met een lijntje vast. De fotograaf heeft dat op de foto links getouchéerd (Photoshop à la 1886). Zwaard en zeilen ogen niet bepaald nieuw. Op de getuigde versie is nog net het hoofd van het tweede bemanningslid te zien. Het zwaard steekt op de afgetuigde versie waarschijnlijk in de grond. Minnema de With, getooid met hoge hoed, is op de foto's 61 jaar oud. Het is de vraag of Gurbe Reitsma naast de eigenaar zit.